

Revealing Redemption

פרשת ויחי תשפ"ב

la

49 ¹Then Jacob called for his sons and said, "Assemble yourselves and I will tell you what will befall you in the End of Days. ²Gather yourselves and listen, O sons of Jacob, and listen to Israel your father. ³"Reuben, you are my firstborn, my strength and my initial vigor, foremost in rank and fore-

THE INSIDE STORY - R. Yanky Tauber

The Talmud explains that "Jacob wished to reveal to his sons 'the end of days' (*ketz hayomim*—the time of the final and complete redemption by Moshiach), whereupon the divine presence departed from him."

* This raises the obvious question: Why did Jacob wish to do such a thing? What would such knowledge have achieved? On the contrary, had the children of Israel known the date of Moshiach's coming, would this not have had a most adverse effect on their morale? Would not the knowledge that the redemption would be more than 3,500 years in the future be a source of discouragement and despair for the Jews in Egypt?

3 BUILDING IN THE DARK

Nevertheless, G-d prevented Jacob from disclosing this to his children. The "end of days" was to remain a mystery, regardless of how its revelation might encourage our efforts to perfect the world and prepare it for redemption. For in order for man to truly participate in the perfection of creation, it is crucial that the time frame for the advent of the messianic era be unknown to him.

→ As we said above, the final redemption is a divine act, unequivocal and eternal; so if man is to play a meaningful

role in bringing it about, it is through deeds that are themselves unequivocal and eternal. Hence the state of galut in which we find ourselves—a state of physical and spiritual displacement, a state in which G-d's guiding hand in history is obfuscated and our lives seem abandoned to chance and caprice. When a person retains his integrity and loyalty to G-d even under such conditions, he is manifesting an "eternal" commitment—a commitment unshakable by equivocations of time and place.

→ Thus, galut is not only something from which we need to be redeemed, but also the condition that enables our meaningful participation in the redemption process. Galut means being in the dark: inhabiting a world in which a corporal husk obscures its rich spiritual content; a world that is deaf to chimes of the cosmic clock of history and blind to its own steady advance toward harmonious perfection. Only

ud

Following the Midrash, Rashi comments that Jacob wished to tell his children when Messiah would come (presumably to comfort them and their descendants during times of exile) — but the Divine Presence deserted him. Jacob did not know why. He thought that perhaps one of them was unworthy, a new Ishmael or Esau. He asked if this could be so — to which they responded with the first verse of the *Shema*: "Hear, O Israel [i.e., our father]. . . just as there is only One in your heart, so there is only One in our heart." Upon hearing that the reason for his lapse of prophecy was not due to any shortcomings within his family, Jacob exclaimed in gratitude, שמ קבוד מלכותו, *Blessed be the name of His glorious kingdom for ever and ever.*

Then he realized that God did not want the time of the End to be known. Israel would find its comfort not in deadlines but in faith and performance of God's commandments.

4

under such conditions are our positive deeds vested with the eternality that categorizes the messianic; were we privy to the "end of days," our deeds would be of a provisional nature, buttressed by our clear vision of history's progression toward perfection.

SUPRA-CONSCIOUS KNOWLEDGE

And yet, Jacob did reveal the "end of days" to us. Not that he actually told us when Moshiach is coming—G-d prevented him from doing so, to ensure that our experience of *galut* is complete, and yields the "eternal" commitment that makes us genuine partners in the divinely perfect world of Moshiach.

* But the very fact that he *desired* to tell us had its effect. The Torah states that "G-d does the desire of those who fear Him";⁷ if Jacob desired that we know, then, on some level or another, this knowledge was communicated to us.⁸

5 Furthermore, Jacob is one of the three *Avot* (forefathers) of Israel, of whom our sages have described as "serving solely as a vehicle for the divine will, every moment of their lives."⁹ If Jacob desired that we know the secret of the "end of days," it is a desire that is utterly consistent with the divine will. G-d wants that we should want to know, and that we should indeed know, so that we should be driven by this desire and knowledge. At the same time, He does not allow us to expressly know, so that our deeds should be true and unconditional—not contingent upon such "inside information."

So we live our lives in the dark, bereft of any conscious sense of our place in history. Seconds before the outbreak of dawn, we perceive only the blackest of nights. But this is only the surface of our lives—the level on which we act to bring redemption to the world. Underlying this surface is a knowing soul—a soul attuned to the supernal timetable, a soul sensitive to the moments most opportune for redemption and empowered to reveal this knowledge and potential.¹⁰

דבר הכתוב בתורת אמת: "ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים", מה גם שהדברים אמורים מפי יעקב שמדתן אמת, "ודובר אמת זה יעקב שנאמר (מיכה ז כ) תתן אמת ליעקב" (מדרש תהלים טו ו), על כרחך שגם באותם דברים אחרים שהגיד נמצא בין בתרי אמרותיו את אשר יקרא באחרית הימים, באופן שסוף מעשה אכן גילה - על כל פנים ברמז - את אשר יבקש לגלות במחשבה תחלה.

אודות הציפיה לגאולה, למשיח צדקנו שיבוא במהרה בימינו, שהיא מעיקרי האמונה של כל יהודי ויהודי. אלא שרבים מתייחסים אליה כפתרון לכל בעיותיהם ומצוקותיהם. כאשר דבר מה מעיק עליהם, מכביד או מקשה - הם אומרים בליבם או בפיהם: "אוי! מתי יבוא משיח!"...

אכן, לאמיתו של דבר, הסיבה מחמתה צריכים אנו לצפות ולחכות לביאת המשיח - אינה בכדי שיפתור את מצוקותינו הפעוטות בוטות שבכל יום... לא זו מטרתו של משיח, ולא זו המטרה שצריכה לעמוד לנגד עינינו כאשר אנו מייחלים לו. על כך, יכולים אנו ללמוד מתוך דברים נפלאים שכתב מרן הרב שך זצ"ל³⁸, על דברי הרמב"ם שכתב כי יעקב אבינו קיבץ את בניו בטרם פטירתו, כדי לזרום על יתוד ה' ודרך ה' שהלכו בה אבותיו.

שכן הנה, כבר הקשה הכסף משנה, שהרי בדברי חז"ל הקדושים מצינו (בר"ד יא-א), שכניס יעקב אבינו את בניו בכדי לגלות להם את הקץ, ולא בכדי לזרו אותם על יתודו יתברך ועל ההליכה בדרך.

אכן [תירץ מרן זצ"ל] יש לומר, כי הם הם הדברים, לפי שאין לידיעת הקץ כל חשיבות הנוגעת לנו, מלבד התועלת שיש בה לזרו לעבודת ה' ולהכיר ביחודו, הפלא ופלא. אילו היו נותנים לנו את האפשרות לגלות מתי יבוא גואל, אין ספק שהיינו קופצים על כך בשתי ידיים. היינו מבקשים לדעת מתי יאמר לצרותינו די, ומתי נחליץ מהגלות המרה בה אנו נותנים זה אלפי שנים. אולם הנה מפורש מללו שפתיו של מרן הרב שך, כי לא זו התועלת שבידיעת הקץ.

יעקב אבינו לא ביקש לגלות לבניו את הקץ כדי שידעוהו זו תחזק את ליבם בעת הגלות הקשה שצפויה להם... הוא גם לא ביקש לגלות להם את הקץ כדי שיוכלו להתעורר בידיעה זו בעת צרה וצוקה... לא ולא! הוא ביקש לגלות להם את הקץ, כדי לזרו אותם לעבודת השם וליתודו! זו המטרה היחידה!

ואכן, כן מוצאים אנו מפורש בדברי הרמב"ם בהל' מלכים (פי"ב הל' ד), "לא נחאו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל כדי שיזכו לחיי העולם הבא"³⁹. ואף אנו, זוהי המטרה שצריכה לעמוד לנגד עינינו כאשר אנו מייחלים לגאולה השלמה ומעתירים למשיח צדקנו האמיתי בקרוב... אל לנו לצפות למשיח בכדי שיפתור את בעיותינו, אלא בכדי שיתעלה ויתרומם שמו יתברך בכל העולם כולו, ובכדי שיכניר כל יושבי תבל ביחוד שמו ובחובת עבודתו⁴⁰.

עבודה פרשת ויחי עבודה קס"ב

ויש לפרש בזה צדך רמו, על פי מה שכתב רש"י הק' לעיל (מט א) ציקש יעקב לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, והמחיל אומר דברים אחרים, ופירשו תלמידי צע"ט הק' הכוונה בזה, שציקש יעקב לגלות ולהסביר את הדרך האך מקרבים את הגאולה, ונסתלקה ממנו שכינה, שמוה ראה שאין לו רשות לפרש זאת להדיא, לכן המחיל אומר דברים אחרים, היינו לצדק את השבטים הק', וצמון דבריו אלה רמו ענין זה, האך וצאיה אופן מקרבים את הגאולה שלימה.

וזהו שרמו יעקב צאמרו לישועתך קוימי ה', להורות להם, כי על ידי הקיווי והנפיה אשר בני ישראל מנפים ומייחלים אל הגאולה, הם מקרבים את הגאולה, וכמו שרואים בסדר זרקות שמונה עשרה, כי אחר

serpent on the highway, a viper by the path, that bites a horse's heels so its rider falls backward. For Your salvation do I long, O HASHEM!

שמחפלים על בני ירושלים צרכת בונה ירושלים, ועל צמיחת קרן דוד צרכת את צמת, מסיימים כי לישועתך קוינו כל היום, היינו כי צכח זה מכה לבני ירושלים ולצמיחת בן דוד, על ידי שאנו מנפים ומקויס לזה. והנפיה והמשוקה לזה צמחשבה, ממשיכה ומקרבת את הגאולה

באר ויחי משה תתכז

צפית לישועה אמרו רז"ל (שבת ל"א א') בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו נשאת ונתת באמונה וכי, צפית לישועה, ופרש"י "לדברי הנביאים", למדנו שהצפיה לישועה הייבת להיות תוכן חייו של האדם מישראל, כי השאלה אינה על ציפיה לישועה מתוך דוחק וצער, אלא כדיוקן של רש"י "לדברי הנביאים", היינו לפי שכך נתנבאו הנביאים, ולפיכך בודאי שתתקיים נבואתם. כמו שאומרים בברכת ההפטרה על הנביאים, "נאמן אתה הוא ה' אלקינו, ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדברך אהור לא ישוב ריקם". מכאן שהצפיה לישועה אינה מדת חסידות, אלא חיוב גמור כאמונה עצמה, כמו שכתב רבינו הסמ"ק ז"ל (מצוה א') "לידע שאותו שברא שמים וארץ, הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובד' רווחות כדכתיב (שמות כ, ב') אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך

סוגיא מורכבת משקלא וטריא של דברי תנאים ואמוראים, ראשונים יאחרונים, זה בונה וזה סותר, זה מפריך

וזה מסיק, ולכל דבריהם יש מקור ושורש אליבא דאמת, ואפילו ה'סלקא דעתא' שעלתה בתחלת השמועה אינה נדחית במסקנא אלא בנוגע להלכה ולמעשה, אבל הסברה כשלעצמה אמת ויציב ונכון, דלולי כן לא היתה כתובה ומסורה בתורת אמת.

על דרך זה עלינו להתבונן במקרא שנאמר בפרשתינו (מט א): "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר: האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" (מט א), וברש"י: "בקש לגלות את הקץ ונסתלקה שכינה ממנו והתחיל אומר דברים אחרים". בהשקפה ראשונה היינו מפרשים שהיתה לו ליעקב הוה-אמינא לגלות את הקץ, יהמסקנא למעשה היתה אחרת ונתבטלה אחשבתו, ברם לאור האמור עלינו ללמוד את הדברים מתוך הנחה שגם מחשבתו הראשונה נתקיימה, דמאחר ומקרא מלא

מארץ מצרים וכו', ובוזה תלוי מה שאמרו חכמים (כנ"ל) ששואלין לאדם לאתר מינה בשעת דינו צפית לישועה, והיכן כתיב מצוה זו, אלא ש"מ בזה תלוי שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב: אנכי וגו', ועל כרחין מאחר שהוא דיבור [ובהגהות רבינו פרץ ז"ל "מאחר שאנכי ה' אלקיך הוא אחר מעשרה דברות, וכל הדברות הם ציונים, כמו כן אנכי הוא ציון] והכי קאמר: כשם שאני רוצה שתאמינו בי שהוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלקיכם, ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם, וכן יושיענו ברחמינו שנית כדכתיב (דברים ל', ג') ושב וקבצנו

מכל העמים [אם כן צפית לישועה מצוה כתובה היא מאנכי, ולכן שואלין עליה, הגהה כנ"ל]. וז"ש (במגילה י"א, א') אני ה"א לעתיד לבוא, שאין כל אומה יכולה לשלוט בהם.

השלימה עם המצב פירושה שהוא חי רק עם ההווה, ולא נושא עיניו בתקווה לקראת עתיד יותר טוב, ומאחר והוא לא חי עם העתיד בזה גופא הוא ממית ומקלקל את עתידו, וכאמור שרק הקיווי יש בו כדי להפיח רוח חיים בדבר המקווה.

אדם מישראל בכל מצב שהוא יכול וצריך לצפות לשינוי גדול, שיתרומם קרנו ויצליח בסייעתא דשמיא. וכן הוא אומר (תהלים פ"א י"א וברש"י): "הרחב פיך לשאול ממני כל תאות לבך, ואמלאהו ככל אשר תשאל אמלא".

ויובן בעומק הדברים, על פי הידוע מפירוש הבעש"ט (פרשת קדושים כא-כג) על (תהלים קכ"א ה) "ה' צלך": "שהשי"ת מתנהג אחר מעשיך כביכול, כמו הצל שלך שמה שאתה עושה גם הצל עושה". אם כן כפי מה שהאדם דורש את ה', באותה מדה הוא מקבל עזרו מקודש. ולפי מיעוט ההשגות שלו בתקוהו כך מתמעטת השפעתו.

מי שאוחזתו רוח נכאים, דכדוך הנפש ויגון - זה בכה וזה בכה, האחד יש לו חולה בתוך ביתו ל"ע, והשני בגלל הזיווג שקשה לו כקריעת ים סוף, והשלישי מצפה להיפקד בזרע של קיימא, והרביעי דחיקא ליה שעתא במצב הפרנסה ואינו רואה שום מבוא מאין יבא עזרו - אין זאת אלא לפי שרואה את מצבו הנוכחי כדבר קבוע וקיים, ללא אפשרות של שינוי, והרי זה בהיפוך מהוראת חז"ל "הכל בקיווי", שפירושו תקוה בטוחה בה' הכל יכול.

כפי המאמין ומקוה לה' אשר בידו לגדל ולחזק לכל, אין דבריו של בשר ודם - שהיום כאן ומחר בקבר, עפר הוא בחייו קל וחומר במיתו - עושים רושם עליו. הוא לא מקבל התפעלות מהמציאות

הטבעית כמות שהיא עכשיו, בידיעה נאמנה שהכל בידי שמים, ולמרות כל הנתונים הקודרים הוא רואה פתח של אור. על אף שזה עידן ועידינים שהוא מתכה עד בוש: עוד יודמן לו זיווגו ויבנה בית נאמן בישראל; עוד יוליד בנים ובנות ויהא לו בית מלא ברכת ה'; הילד הבעייתי עוד יתגדל להיות תלמיד חכם וגאון. וממילא אין מקום לעצבות ויאוש וכולו מלא אורה ושמחה, המצב רוח שלו מתרומם יחד עם תקות העתיד, 'הכל בקיווי'.

הקיווי - ודאות

מצינו בחז"ל (סנהדרין צ"ה, ב') עה"כ (עמוס ה', י"ח) הוי המתאווים את יום ה', למה זה לכם יום ה' הוא חושך ולא אור, משל לתרגול ועטלף שהיו מצפין לאור, א"ל תרגול לעטלף אני מצפה לאורה שאורה שלי הוא, ואתה למה לך אורה, ופרש"י "שאורה שלי היא, שיש לי עינים לראות ונמצאתי נהנית בה, כך ישראל מצפין לגאולה שיום ה' יהיה להם אור אבל העכו"ם למה מקוים אותה, הרי היא להם חושך ולא אור".

נמצא שהקיווי הוא כה ודאי כמו שהתרגול מצפה בוודאות גמורה לאור השחר, שבודאי יפציע ויעלה, וודאות זו היא גם בצפיה לישועה. ולכן אמרו בפרק שירה תרגול אומר: לישועתך קויתי ה', כי צפיית התרגול משולה לאור, בוודאותה לצפיה לישועה.

* דע שהלשון "צפית לישועה" כבר מורה על ודאות, כי "צפית" אינה רק תקוה להבא אלא ראייה מלשון צופה מרחוק, והנביאים נקראים בשם צופים (מגילה י"ד, א') היינו שרואים כיום מה שיהיה בעתיד.

וזה שאמרו (ברכות ס', ב') כד שמע קול תרגולא לימא ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה, (ועיין באר"ח סי' מ"ו) ש"שכוי" מובנו לב, היינו שהלב זוכה להבחנה זו, והעמידו ברכה זו בעת שהתרגול קורא, כדי ללמדנו שצפיה מליאה תלויה בהבנה שהחושך הוא זמני ואור בודאי בא יבא, ורמז יש בדבר, כי ברכה זו היא הראשונה לברכות השחר. להורות שישראל משולין לתרגול המצפה לאור וצפייתם היא לשחר הגאולה.

ותמצא שאומרים "אני מאמין וכו' אחכה לו בכל יום שיבא" והרי בפסוק נאמר "אחכה לו" סתם, ולמה בנוסח "אני מאמין" הוסיפו "בכל יום" וכי עצם החכוי אינו מספיק, אך ע"י זה שמחכים בכל יום, מעוררים קירוב הגאולה, ולא זו בלבד אלא שזוכים לבחינה גאולה ברוחניות גם כיום, ולכן אמרו (שם), לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינתא בכל דרא, שנאמר: אשרי כל חוכי לו, לו בגימטריא תלתין ושיתא הוו, ולכאורה הרי הפסוק מדבר על החכוי לגאולה, ומה ענין קבלת פני השכינה

לכאן, אך לדברינו שחרם של המחכים באמת הוא קבלת פני השכינה מעין דלעתיד גם כיום, "בכל דרא". ותבאר הלשון בקדושה של שחרית לשבת, ותמלוך עלינו מהרה כי מחכים אנחנו לך - מתי תמלוך בציון שפירושה, מחכים אנו בצפיה וביגיעה והשתוקקות, והרי הגאולה היא בשכר הקיווי כנ"ל, ולכן בודאי, ותמלוך עלינו מהרה" אלא שאנו שואלים, מתי תמלוך בציון? על כך באה התשובה, "בקירוב בימינו לעולם ועד תשכון", כי בטוחים אנו שבקירוב בימינו - ולא יאחר - נזכה להשראת השכינה בירושלים, ועינינו תראינה מלכותך.

פירוש ק"ק

הרחב פיך - ואמלאהו

מכאן מודעא רבה לאורייתא שאין זו מדה יהודית להיות 'משלים עם המצב' מבלי לצפות ולבקש על שינוי לטובה, שמעמיד ציפיותיו (ברוחניות או בגשמיות) בהתאם למה שיכול לתכנן על פי הכלים והאמצעים שבידו, ואין לו קיווי ליותר מכך. אימרות השגורות כפי אנשים: 'חיים לא פיקניק', 'ככה זה בחיים וצריך להתרגל אל המצב', 'לכל אחד יש את ההחבילה שלו' - מקורם בעולמם של הגויים ואינם לפי רוח התורה.

ברוך זה מבאר כ"ק האדמו"ר מאזורוב זצ"ל (באר משה בפרשתינו) כוונת המאמר (ימא פה ב): "אשריכם ישראל לפני

מי אתם מטהרין... ואומן (ירמיהו יז ג): 'מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל', שלא נתכוונו להוציא המקרא מדי פשוטו שה' מקוה ומבטח ישראל, "אלא שהיא היא, הקיווי עצמו טהרה הוא לישראל... וזה בדרך רמז (בראשית א ט): 'קיוו המים', שגם המים מקוויים, והרי זה כאילו נאמר 'קווי, והיינו שמשותקים לשוב להיות קדם מלכא (תיקונים יט ב, אור החיים במדבר ה טו), וכדוגמת המים כך ישראל מצפים לשוב להשי"ת... ובגלל זה אמרו: 'סליחה בקיווי', כי על ידי הטהרה באה סליחה" וכו'.

זה סוד הטהרה בטבילה במקוה, שמקבל כח התקוה שנטוע במים, להגביץ שאיפה והשתוקקות לטהרה וקדושה לעלות ולהיות קמי מלכא. והגם שעוד עליו לעבוד הרבה עד שהקדושה והטהרה תתגלה אצלו בפועל, מכל מקום על ידי הקיווי יש לו כבר מעתה שייכות אל הטהרה.

19
אנו מוצאים בנוסח התפלה על הגאולה העתידה, שהונח בה מטבע לשון של צמיחה: "את צמח דוד עברך מהרה תצמיח... מצמיח קרן ישועה". נמהו הזרע

שממנו צומחת הישועה? שואל כ"ק האדמו"ר מאזורוב זצ"ל, ומשיב: התקוה והצפייה לישועה. "כי לישועתך קיינו כל היום ומצפים לישועה", ועל ידי כך "ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה".

וכמו בגאולה הכללית כך בגאולה הפרטית בנוגע לכל דבר המצטרך, ה' "מצמיח ישועות" על ידי התקוה מצד המבקש. אחרי אמירתנו ובקשתינו: "והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו כי אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה", אנו מברכים בנוסח של וודאות: "ברוך אתה ה' רופא חולי עמו ישראל". אנו מבקשים ומתחננים: "ברך עלינו את השנה הזאת... וברך שנתינו", מתוך קיווי: "כי אל טוב ומטיב אתה ומברך השנים", ובכך הברכה וההודאה שגורה בפנינו: "ברוך אתה ה' מברך השנים".

20
וכמו שאין צמיחה בלי זריעה, כך אין ישועה ללא תקוה ואמונה. ומאידך על ידי התקוה ישועתו בטוחה, השאלה רק איך ומתי ומה עוד יעבור עליו עד אז, אבל בודאי שתבא, כי הכל בקיווי. דכמו שיש טבע גשמי כך יש טבע וסדר שהטביע בורא עולם במושגים ורחניים, כשם שהזרע גרעין באדמה הטבע הגשמי מחייב

שיצמח ויעשה פרי, כך הזרע באמונה ותקוה הטבע הרחני מחייב שיקצור ברנה את ישועתו.

21

יש מאין

ואם בצמיחה קא עסקינן נראה ונתבונן בטבע הצמיחה בגשמיות, טומנים זרע באדמה שם הוא נרקב ומתבטל ממציותו, ורק אז מתחיל לצמוח משם עץ עושה פרי, בדרך יש מאין (ועיין תניא אגרת הקודש כ). ונלמוד מזה בנוגע ל'מצמיחן ישועה' ברוחניות, דלפני שהדבר מתגלה ויוצא אל הפועל להיות 'יש', המצב מתדרדר ומגיע לשיא השפל והביטול, בבחינת 'אין', ומשם צומחת הישועה להפך הכל לטובה בבחינת יש מאין (ראה מסילות בלבכם [חשע"א] עמ' תקס).

פ"כך בענין זה מצא הכתוב לנוכח להוסיף דברים, לחזק ולאמץ לב המיחלים לה'. בכל מצוות התורה לא באו האזהרות ככפילא ובנוסח של תוספת חזיון - למשל: לא נאמר 'מדבר שקר תרחק חזק ואמץ שלא לדבר שקר'; 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם חזקו ואמצו בשמירת לבבכם ועיניכם' - זולת בקיווי לה' נאמר (תהלים כו יד): "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', קוה, והתחזק, ולא תמשוך

ידך, אלא חזור וקוה" (רש"י ברכות לב ב), כי מטבע הדברים אחרי שקייה אל ה' ובקשתו נתקלה בשמים ממעל להיענות בדבר ישועה ורחמים, אז בטרם התגלות הישועה בארץ מתחת המצב הולך ומחמיר עד שנדמה לו כי אפס תקוה, וצריך אז התחזקות יתירה שלא למשוך ידו אלא יחזור ויקוה אל ה', ואז תבא ישועת ה' כהרף עין.

24a

22
"בסדר הנהגת הבריאה שהוא יש מאין, הנה האין וההעדר הוא סיבה להיש והנמצא אחר כך, וכמו שהיה מאז בתחלת בריאת העולם כן הוא תמיד, כאשר הדבר הצריך להתעלות יותר גבוה במעלה, או בגידול, צריך הוא מקודם להתמעט יותר, וכמבואר זה הענין בכל הנמצאים שבעולם" וכו' (תפארת שלמה לשבת נחמו ד"ה עמידה תורה שחשכת). "כי ההעדר היא סבת ההויה, ואם אין כאן העדר אז לא תחול שום הויה, שלא יתהווה דבר רק כאשר קדם לו העדר צורה לגמרי" וכו' (נצח ישראל כו, וע"ע שם לה).

ד. שעל שניהם נאמר הביטוי: "קשין כקריעת ים סוף" (פסחים קיח א, סוטה ב א). וסוד הדברים, כי "בני זמננו לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלך תליא מילתא" (מ"ק כח א), ומבואר בספרי קודש דהיינו מזל עילאה עתיקא קדישא, שעל זה נאמר (שבת קנו א) "אין - מזל לישראל", כפירוש הבעש"ט (פרשת לך אות כו) דעתיקא קדישא רצון העליון שבחינת 'אין' הוא 'מזל לישראל' (וראה באריכות מסילות הנביאים שמואל א' עמ' סג ואילך). וזה "קשין מזונותי כקריעת ים סוף [ששם נאמר (וזה ח"כ נב ב)] דבעתיקא תליא, [וכן הוא בזה] שצריך לפתוח שער חדש בשבילו, בהמשכת יש מאין שהוא המזל לישראל כנודע" (דברי סופרים ל).

22
דבר זה גלוי ונראה לכל מי שמשים עין על ארחות חיינו במבט של תורה ואמונה, כל הצלחה בחיים (כאשר זה מצד הקדושה ולא מצד אחר ח"ו) הן בענינים רוחניים והן בענינים גשמיים, מגיעה אחרי שהגיע למצב שעל פניו נראה שאף פעם לא יצליח. בהתחלתו תולה תקותו על מקור מסויים שמשם תבא הצלחה, ובהמשך הזמן הרעיון נמוג והולך לאט לאט עד שמתבטל כליל, וכבר לא נראה שום נקודה אור באופק, ודוקא אז זורה ועולה שמש הצלחתו.

23

ובאופן בולט רואים זאת בעניני פרנסה ושידוכים, בתחלה בונים על סמך איזה הוה-אמינא שבסופה מתבטלת לגמרי, והקערה מתהפכת על פיה ממש עד שהמצב נראה לו יותר גרוע מתחלתו, והשוטה מרים ידים ומאבד תקותו, מבלי להבין ולדעת מזה כי קרובה ישועתו.

מיש"ל להנוטע וזרע זרע באדמה אשר בשטיותו ממהר לבחון תוצאות מעשיו בטרם עת, וחופר ופוחת פתח בקרקע במקום זריעתו ורואה לתדהמתו שהכל כלה ונרקב, והוא מתיאש מלהשקיע עוד בהשקאה וכו', עד שבא איש בקי בישובו של עולם ומאיר עיניו שכך הוא בטבע הדברים, ואין לך סימן טוב מזה להתחלת הצמיחה ולראות ברכה עמלו. אף כאן חכמי התורה נביאי האמת והצדק אומרים לו: "חזק ויאמץ לבך, ולא תמשוך ידך, אלא חזור וקוה", דוקא כשנפלת והגעת למצב כזה הנה ישועתך קרובה, ומתוך צרה תמצא פדות ורווחה." ה

Each year, we read the blessings that Yaakov gave his children and his attempt to reveal the *keitz*, the time of the Final Redemption. But stop and think for a moment: What would have happened had he revealed the *keitz*? Would all of history have played itself out differently? Would it have been possible for us to feel that we are waiting for Mashiach each day — *achakeh lo bechol yom sheyavo* — had we known how far into the future the redemption would be?

We have no way of knowing, because as Rashi teaches, when Yaakov tried to divulge that information to his sons, the *Shechinah* (Divine Presence) departed from him, and he understood that he wasn't allowed to reveal it. But why did he feel that his children needed to know that information to begin with?

Rav Yaakov Kamenetsky explains that Yaakov feared that as the exile would go on and on, the Jews would give up hope. It is only natural for people to give up when a long-awaited event doesn't arrive. Yaakov was worried that if that

were to happen, the Jews would eventually cease to maintain their Jewish identity.

He was so concerned about this, in fact, that the Midrash relates that before leaving Eretz Canaan, Yaakov chopped down *arazim*, cedar trees, that Avraham Avinu had planted. He took these trees down to Egypt with him so that his descendants would have cedars for the *kerashim* (beams) of the *Mishkan*.

Doesn't this seem somewhat unnecessary? If Hashem was able to give the Jews manna and water, and everything else they needed for the *Mishkan* while they were traveling in the Wilderness, wouldn't He have supplied cedars as well? Did Yaakov have to schlep them from Canaan some 210 years earlier?

Rav Yaakov explains that there would indeed have been other ways to find cedars for the *kerashim*, but those trees served a special purpose in Egypt: Throughout the exile, they served as a tangible reminder to Yaakov's descendants that they would eventually be redeemed from their slavery and be able to build the *Mishkan*.

Yaakov felt that it was necessary for the Jews to know when they would be redeemed for the very same reason: so they wouldn't give up hope.

Hashem knew, however, that if Yaakov would reveal the date of the redemption to his sons, it would have the opposite effect. Instead of encouraging the Jews to hold out, they would fall into despair because that date was so far into the future.

When Yaakov saw that the *Shechinah* had departed, he still wanted to impart some sort of message of hope to his descendants. He told each son what his *shevet's* position in Klal Yisrael would be, explains Rav Yaakov, to give them hope toward a bright future in which each *shevet* would have a mission to accomplish.

It is that hope that the prophet refers to when he says,

'Shuvu levitzaron asirei hatikvah — return to the fortress, O prisoners of hope" (Zechariah 9:12). Only those with hope can make it through such a long and bitter exile.

א. חוזק האמונה

המעלה הפשוטה שיש במה שהאדם עומד ומצפה לישועה, היא, האמונה שכאשר אדם מצפה שה' יגאל את ישראל, דבר זה מורה שהוא מאמין ובוטח בה' שהוא צור ישראל וגואלו — מכל צרה וצוקה, ושחוא יתברך יביא את הגאולה בודאי. המילה 'ישועה' מתייחסת לאדם הנמצא במצב בו הוא חסר ישע. שאין לו שום אפשרות להיחלץ מהמצב בו הוא נמצא בלי סיוע משמים (סידור הגר"א שם), ככתוב בברכת אבות "מלך עוזר ומושיע ומגוי". על דרך זה, אנו בני ישראל מצפים לישועה מאת ה' — שאנו בוטחים אך ורק בו יתברך, שהוא יושיע אותנו מכל צרה וצוקה.

ביאור נוסף בלשון 'ישועה', שהיא מהשורש 'ישע', שמשמעותו פְּגִיחָה, כמ"ש (בראשית ד' ד') 'וַיִּשַׁע ה' אֶל הַקָּל וְאֶל מִנְתְּוֹ'. ולפי זה משמעות הלשון 'ישועה' — שהאדם פונה רק אל ה' כדי להיוושע, ובאותה מידה, אף ה' פונה אל האדם ומשגיח עליו ומושיע אותו, כדרך שה' פנה אל הבל (וישע אל הבל) — ראה רש"י שם). 'ישועה' היא גם כן משורש הלשון 'ישוע' שמשמעותה עושר ושלמות, כמ"ש (איוב ל"ד י"ט), 'וְיָלֵא נֶפֶשׁ לִפְנֵי דָל', והכוונה לעשיר (כמ"ש הרלב"ג שם, וע"ע ישעיה ל"ב ה'). על דרך זה, כל ישועה מורה על מהפך ממצב של חיסרון והעדר, בבחינת דל, למצב של קיום ועשירות — שוע.

שואלים לו לאדם

28

על פי האמור נוכל לבאר כי הטעם שהציפיה לגאולה כל כך חשובה בעיני הקב"ה, הוא, מכיון שאותה ציפיה מעידה על המצפה שהוא מאמין בה', ובוטח בו ית' שאכן יביא את הישועה לכלל ולפרט.

לכן שואלים לו לאדם, לאחר פטירתו, האם צפית לישועה, כלומר, האם באמת בטחת בה' שהוא ית' יושיע את ישראל בבוא עת הגאולה. ועוד נכלל בשאלה זו, האם האדם ציפה בכל מצב של קושי, צרה וצוקה, שה' יושיע אותו ממצבו. וכן כותב השפת אמת (פרשת במדבר שנת תרנ"ג): 'ויהיא השאלה ששואלין לאדם, צפית לישועה. כי ישראל עם נושע בה' — יש להם להבין כי לעולם הקב"ה מושיע לישראל. וכל תהלוכותינו אפילו בעת צרה הוא להיות ממנה יושע'.

לפי הסבר זה, שהציפיה לישועה מורה על האמונה בה' יושיע כל יחיד ויחיד מצרותיו, יתכן ונכון הדבר לכלול כוונה זו במילים "כי לישועתך קוינו כל היום", דהיינו, לצפות לישועה ה' לא רק מהגלות הכללית, אלא גם כן מכל הגלויות הפרטיות של האדם, כל צרה וצוקה שהאדם נמצא בהן. וכן מבואר בפירוש הישערי תשובה' (על השולחן ערוך או"ח קי"ח א'): 'ובאמרו לישועתך קוינו', יכוין... לצפות לישועה ה' שעושה עמנו, להצילנו מכמה פגעים רעים בכל יום ובכל רגע. ומצאתי תועלת גדול כמה פעמים לענות בצרה בזה"ל.

29

צפועל, כי המחשבה היא קומה שלמה, והיא פועלת ומושכת את המעשה, כמ"ש 'סוף מעשה במחשבה תחלה', פי' מה שנעשה צפוף מעשה, גמטן מנח המחשבה שהמשיכה את זה בתחלה.

ובן אמר שלמה המלך ע"ה כלפי בנין בית המקדש (שה"ש ג י'), מוכו רלף אהבה מצנות ירושלים, שהיה רלף וצנוי מאהבך צנות ירושלים, היינו מלכות בני ישראל שהיה להם אהבה והשמוקקות אל בנין המקדש, מזה נצנה צית המקדש צפועל.

ובן הוא צענון השראת השכינה שכלל האדם, שהרי צריך האדם לעשות את לבנו מקום משכן לה', כמו שאמר הכתוב (שמות כה ט) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וכחצו בספרים הק' (ג'לה ואלשך הק') שלא נאמר בתוכו אלא בתוכם, כי הכוונה צוה, שכל איש ישראל יעשה את לבנו מקום משכן לה'. וגם את המשכן הזה, צריך האדם

לצנות על ידי שמי הצמיגות הנ"ל, שצריך
 לנדב את עצמו לה' בפועל, היינו להסתמך
 בפועל מכל תאום ה'ר, כדי שלצנו יהיה
 מקום ראוי למשכן ה'. וכן צריך לנדב גם
 את משוקם לצו לה', שיהא לו רצון ומשוקה,
 ומצער בלבו אש קודש להמזבן אליו יתברך.
 על דרך שאמר הרה"ק בעל דברי חיים
 מנאנו ז"ע, כי רבינו הרמז"ס הק' היה
 לו י' פארפלאמט הארץ פארן איינערשטן,
 והשמוקק מאוד שיוכלו בני ישראל לדבן
 נפשו אל ה', על קן מיצר ספריו הק',
 ספריו היד החזקה, שיוכל האדם לברר כל
 הלכות המורה בניקל, ועל ידי זה יוכל לימד
 זמן לעסוק גם בדביקות צה'.

בן על דרך זה, צריך שיהא לכל אחד
 מישראל י' פארפלאמט הארץ פארן
 איינערשטן, שמצער בו אש קודש להמזבן
 לה', ושמוקק ללמוד צימר התמדה, להסתכל
 צימר התלהבות, ולעבוד את ה' צימר
 נאמנות, וכלשון הנאמר בתפלת הרבי ר'
 אלימלך, ומצער תמיד רוח קדשן בקרבנו.

וכן מצער בו משוקה ואהבה, לראות במהרה
 צבניו המקדש וירושלים, ויפעה ויחל על זה,
 ויקיים את הפסוק לישועתך קוימי ה', וצנח

משוקה זו ימשך את צבני המקדש בפועל
 כי סוף מעשה במחשבה תחלה, אמנן קן י'
 רצון, צמיהה דיין אמנן. (תשנ"ב)

exist. The Gemara tells me otherwise: "*Becha chosmin*" — the conclu-
 sion will be only with you, Avraham. Times before Mashiach will be s-
 trying and so difficult that if one does not strengthen oneself to adop-
 Torah on his own, the tradition received from the elders will not b-
 enough to combat the negative influences of one's time.

Third, the attributes of Yitzchak and Yaakov — *avadah*, service to
 Hashem, and Torah — will not exist in their intensity at the conclu-
 sion of history before Mashiach comes. In *galus* we do not have a Bei
 HaMikdash in which to bring sacrifices, and we must suffice with the
 substitute of prayer alone. And in *galus* the Torah is diminished, botl
 quantitatively, with the many mitzvos that cannot be fulfilled, neithe
 outside of Eretz Yisrael nor without a Beis HaMikdash, and qualita-
 tively, as the verse says in *Eichah* (2:9), "Her king and princes are in
 exile; there is no Torah."

All that will be left in its full intensity will be the attribute of Avra-
 ham Avinu — *chesed*, kindness. And in the merit of Jews perform-
 ing acts of kindness for one another we will be redeemed, as it says
 "Zion will be redeemed with justice and will be returned through act-
 of *tzedakah*" (*Yeshayahu* 1:27).

הארית דרך שלמות ההטבה

שלמות ההטבה

גויים חברו, גם כן, ספרים על חשיבותן של מדות טובות והנהגות ישרות, בבין
 אדם לחברו. האם קיים הבדל בין אלה שלהם לבין אלה שלנו? הבדל גדול
 קיים בשורש המחייב, וכאשר הוא שונה, ברור שהענפים והפירות הצומחים מהם
 שונים גם הם בתכלית השינוי.

מהו המחייב למידות טובות והנהגות ישרות אצל גויים? אושר פרטי וחברתי. אחד
 מהם, השואף להיות מאושר ולזכות ליחסי חברה תקינים - כדאי לו מאד
 לסגל לעצמו מדות טובות והנהגות ישרות. מעתה, כל מה שאינו מפריע לאושר
 הפרטי והחברתי - יכול הוא לעשותו.

בעם ישראל, המחייב הוא הפסוק 'אחרי ה' אלקיכם תלכו' (דברים י"ג, ה). שחז"ל
 דרשוהו (סוטה י"ד). "וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? והלא כבר נאמר:
 כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא! אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה - מה הוא
 מלביש ערומים, דכתיב (נלאש"ג, כ"א) ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור
 וילבישם, אף אתה הלבש ערומים, [אגב, מתגלה מדת חסדו ית', שהורי הקב"ה
 הלבישם אחרי שאכלו מעץ הדעת!] הקב"ה ביקר חולים וכו' אף אתה בקר חולים,
 הקב"ה ניחם אבלים וכו' אף אתה נחם אבלים". כאשר המחייב הוא להלך אחר
 מדותיו ית' - צומחת מכך הנהגה, מסוג שונה לחלוטין.

בזזה עדיין אין די - במבטה של תורה. הפסוק הנ"ל מחייב שינוי הנהגה, אבל
 אין בו עדיין מחייב לשינוי המהות. באו חז"ל (שם קלג:) ודרשו את הפסוק
 'זה א-לי ואנחהו' (שמות ט"ז, ג) - "הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה ה'יה
 חנון ורחום", ופירש"י "ולשון אנהו - אני והוא, אעשה עצמי כמותו לדבק
 בדרכיו". ה"אני" צריך להיות דומה ל"הוא". ה"עצמי" צריך להיות "כמותו". זהו
 מחייב שינוי מהות. לא רק שינוי הנהגה אלא שינוי המהות. כל מדה, כל הנהגה
 טובה, שנתגלתה לנו במדותיו והנהגותיו יתברך - מחייבת אותנו להדמות אליו בה,
 עם דקויותיה.

תכלית מרדכי

ויחי R. Seligson

עוד יש לבאר, על פי מה שנראה לפרש מה
 שכתוב (בפסוק י"ט) "גד גדוד יגודנו
 והוא יגוד עקב". דהנה צספר אהב ישראל
 פי מה. שאמרנו (פסחים ק"ז:) צפי לך (י"ב ב')
 "יכול יהיו חותמין צוולן תלמוד לומר והיה
 צרפה כך חותמין", כי עבודת אצרהס היה
 * צדקה וגמילות חסדים ועבודת יחוק היה

הקרצנות שהקריצו את עצמו לקרבן צהעקידה
 ועבודת יעקב צמורה, וצאחרית הימים יזכו
 רק צזכות צדקה וגמילות חסדים וכמו שכתוב
 (ישעיה א' כ"ז) ציון צמשפט תפדה ושציה
 צצדקה, והנה צצצת (ק"ה). "אמרנו רצנו לרי

את 'הצאים ללמוד' כמו שאמרנו "אלף צינה"
 ופירש"י ללמוד תורה ואחר כך "גמול דלים".
 * והו שכתוב "גד (ר"ח גמול דלים) גדוד
 יגודנו והוא יגוד עקב", ר"ל צאחרית הימים
 יגאלו צזכות מלצת צדקה וגמילות חסדים כמו
 שכתבתי לעיל.

14 "Issachar is a strong-boned donkey; he rests between the boundaries. 15 He saw tranquility that it was good, and the land that it was pleasant, yet he bent his shoulder to bear and he became an indentured laborer.

בעל 'חידושי הרי"מ' זי"ע הסביר, כי הפסוק (בראשית מז, כח) "ויחי יעקב בארץ מצרים" בא להורותנו חידוש, שיעקב אבינו עליו השלום הצליח 'לחיות', להיות דבוק בשורש החיים, אפילו בתוך עמקות מיצרי מצרים הטמאה. וביאר ה'חידושי הרי"מ' זי"ע, כי על ידי בחינת האמת - שהיא כידוע מידתו של יעקב, כמאמר הכתוב (מיכה ז, כ) "תיתן אמת ליעקב" - יכולים לחיות בכל מקום.

ראשית, מבאר ה'שפת אמת' מנין זאת לזקנו הקדוש. וכתב, שהוא דייק זאת מלשון הכתוב "ויחי", דלכאורה 'ויהי' הוה ליה למכתב. התורה כתבה בלשון "ויחי" שהוא הרבה יותר מלהיות. "ויחי", משמעותו, שיעקב לא רק התקיים במצרים ושרך בה, אלא שהוא 'חי' בה.

חיים הם דבר החוזר ומתחדש ואינו כלה. מעיין נובע, מכונה 'מקור מים חיים', וזאת כי המעיין מחובר למקור וממשיך לנבוע ולחדש מימיו, וכל כמה שלוקחים ממנו הוא מתגבר. לעומת זאת, דבר שאינו מתחדש, שכאשר לוקחים ממנו הוא הולך ומתמעט, הוא דבר מת, שהרי הוא הולך ומתקרב לכליונו. הגוף הגשמי של האדם הוא 'בן תמותה', שכן מיום היוולדו הוא צועד לקראת מותו. לא כן הנפש והנשמה, שהן קיימות לעד ועל כן הן שמעניקות לאדם את ה'חיים'.

הדברים יחודו אף יותר, בהבן הפסוק הנאמר בבריאת האדם (בראשית ב, ז) "ויהי האדם לנפש חיה". ביאורה המילולי של התיבה 'נפש' הוא 'רצון', כלשון הכתוב (שם ז, ח) "אם יש את נפשכם". כאשר אדם מדבק את רצונו ומאווייו במקור העליון, בשורש האמת, הוא בבחינת 'נפש חיה', לפי שחיותו תלויה ברצונו וברוחו ולאן דווקא בבריאותם של האברים, והבן.

מידתו של יעקב היא אמת. יעקב היה בארץ מצרים על כל גילוליה וטומאותיה, אך הוא תמיד ידע להיות דבוק בשורש האמת הפנימי ולא הלך שולל אחרי הסביבה המסואבת. הקליפה החיצונית לא היסיתו מהפנימיות היוקדת.

הגמרא אומרת (ברכות יח, ב) שרשעים בחייהם קרויים מתים, לפי שהרשע מתפעל מהקליפה החיצונית והוא מנותק מהאמת השורשית. הוא אינו מחובר למקור החיים, לנקודה האלוקית המחיה, ועל כן עוד בחיי חיותו הוא קרוי מת.

איתא במדרש (תנחומא בתחילת הפרשה) על הפסוק (בראשית מז, כט) "ויקרבו ימי ישראל למות", "זה שאמר הכתוב (דברי הימים א כט, טו) 'כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו כצל ימינו על הארץ ואין מקוה'". וכתב במדרש, שפירושו שאין מי שיקווה שלא ימות, "אלא הכל יודעים ואומרים בפייהם שהם מתים". ומבאר ה'שפת אמת' את הדברים ביסודיות. נשמת האדם מקורה מתחת כסא הכבוד והיא חלק אלוהי ממש. הנשמה נשלחת לעולם התחתון, שהוא עולם של גשמיות וארציות, אך אל לה לנשמה להתיישב בעולם ולהתרגל אליו. הנשמה צריכה תמיד להיות בבחינת 'זר', שאינו מן הישוב ואינו נדבק מהסובב ומהסביבה. על פי הסבר זה, התיבה 'גר' פירושה 'זר'. אך משמעות נוספת לה, 'מעלת גרה' היא בהמה המושכת את המאכל מבני מעיה. 'גרה' מלשון גרירה והמשכה. תפקידו של האדם בעולם הוא לא רק להימנע מחיבור לארציות, אלא לגרור את הארציות והגשמיות ולקדשה. למצוא את ניצוצות הקדושה שבכל אתר ולהעלותם לאור העולם, לחפור ולנבור במעמקי מצולות הטומאה ולמצוא את הנקודה האלוקית הגנוזה בהם. "גרים אנחנו לפניך" וברגות זו מתמצה עיקר תפקידנו בעולם. כאשר אדם יודע ומפנים נקודה זו, שהוא אינו אלא גר בעולם המוות, שבעצם הוא שייך לעולם החיים והוא דבוק בשורש החיות, עליו לא יאמר "ואין מקוה", לפי שאדם כזה הוא בבחינת 'חי'. רק מי שמתיישב בעולם ומרגיש שהוא שייך אליו, עליו ועל שכמותו נאמר במדרש "הכל יודעים ואומרים בפייהם שהם מתים".

כאשר נתבשר אברהם אבינו עליו השלום בברית בין הבתרים את בשורת הגלות, נאמר לו (בראשית טו, יג) "ידע תדע כי גר יהיה זרעך". בני ישראל ידורו במצרים ויגררו ממנה וימשכו ממנה את כל מה שיש למשוך ולהעלות, עד שיתקיים בהם (שם שם, יז) "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", בצאתם ממצרים ויצאו איתם את כל שללם הרוחני שהצליחו לגאול ולתקן.

דרך רמז ובמאמר מוסגר כותב ה'שפת אמת', כי ראשי תבות "רכוש גדול" הן 'גר' בהיפוך. לרמז כי כבר אברהם אבינו התבשר בנבואת ברית בין הבתרים כי בני ישראל יגררו את הקדושה ממצרים לכיוון הפוך ודוק.

כתב בספר 'דעת תורה' זי"ל: הנה העולם טועים ותמהים על שהקב"ה נתן לישראל את התורה, אשר מדרכי קניניה הלא הוא הישוב והמנוחה, מנוחת הנפש בלי שום מפריעים כלל וכלל, והיה ראוי שתנתן להם דוקא בארץ ישראל, בהיותם כולם איש תחת תחת גפנו ואיש תחת תאנתו. והנה נתנה להם במצב שהוא קצה ההיפך ממש, במדבר שמים, אשר אין כל להם, אחר ה'ויענך וירעיבך' (דברים ח-ג), אחרי כל העינויים והטלטולים, בשבירת הגוף כזו, ואז הוא שנתן להם את התורה? אבל אמיתת הדברים כן הוא. כמו שעצמה של תורה הנה היא כולה מורה ומלמדת לאדם, איך האדם יעשה מסוגל לקבלת התורה.

הנה לקבלת התורה ודאי צריכים למנוחה רבה, אבל מה נקרא מנוחה באמת, ע"י לימד לנו הקב"ה באופן נתינתה של התורה דוקא במדבר. טועים אנשי העולם אשר אין להם כל ידיעה בררכי המדות ומהלכן, ואומרים שמנוחה נקנית במנוחת הגוף, ואמנם הדבר הוא בהיפך לגמרי, כי מנוחה הנובעת מנחיות הגוף וממילוי כל צרכיו, אדרבה היא מקור הבלבול, כיון שמתרגל למנוחה רק בתנאים שלא יחסר לו כלום מהנצרך למנוחת הגוף, נמצא שכל מצב ומצב שלא יהיה לפי הרגלו כבר ישבור אותו ולא יתן לו מנוחה אלא יטרידו לגמרי מעבודתו.

החפץ למצוא מנוחה ע"י מנוחת הגוף - דומה לאדם ששופך שמן על אש למען לכבותו, או לאדם ששותה מים מלוחים לריות צמאונו, שכריגע אמנם כן נדמה לו שהרווה צמאונו וכיבה את האש, אבל לאחר רגע תיפך יורכח ויראה שהצמאון אף נתחזק, והאש גדלה גם ביתר תוקף. ממש, כי כן הוא זה המבקש לקנות מדת המנוחה ע"י מנוחת הגוף, אשר הן הן המקור לבלבול. המנוחה האמיתית, המדה הנצרכת לקבלת התורה, לא תיתכן כי אם בשבירת הגוף, בהנטל ממנו רוב נוחיותו, בהמעט כל תענוגותיו, ואם למרות כל זה לא ישבר, אלא על מצבו יעמוד ובמנוחתו ישאר, כי אז היא היא המנוחה שעל ידה מסוגל האדם לקבלת התורה⁵⁷.

ואין יצליח האדם לבוא להשתלמות שכזאת? אחת היא הדרך שתובילהו לזו המנוחה השלימה: בשומו לנגד עיניו תמיד רק תכלית אחת, אחרי שיתחבר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו כל ימי חייו" (מס"י פ"א), כי על כן ימצא תמיד במצב אחד מכוון לאותה התכלית, והנמצא תמיד במצב אחד אצלו לא יתכן לא השבירה ולא הטירדה. כי מה שאנו רואים באנשים מן הטירדה והשבירה הוא מזה שהם חיים במצבים רבים ושונים, והנמצאים במצבים שונים מוכרחת היא השבירה. מצבים רבים שוברים את האדם, כי מטולטל הוא תמיד ממצב אחד למצב שני, האחד מושכו לכאן והשני להפכו, אין לו מקום ואין לו מעמד, והשקט לא יוכל.

המנוחה האמיתית הנדרשת לקבלת התורה, היא דוקא המנוחה הבאה משבירת הגוף והמעטת צרכיו. אם יאמר במנוחה אחרי כל הטלטולים והשבירות במצבים של מדבר שמים, במצבים של "ויענך וירעיבך" - שום דבר לא יטרידהו ולא ישלול ממנו כל המנוחה, והוא המסוגל באמת לקבלת התורה, אך לא בארץ ישראל בשיבה תחת גפנו וכי.

וזהו הענין הנאמר ביששכר "וירא מנוחה כי טוב", הנה הכיר מעלת המנוחה, "שהוא הטוב והתכלית המכוון", ובהיותו השבט אשר נאמר עליו "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דה"א א, יב-ג), יושבים ועוסקים בתורה, ידע גם כי המנוחה היא תנאי התורה, ומה עשה? "ויט שכמו לסבול", בהתלמדות לסבל ראה מנוחתו, כי המנוחה היוצאת משבירת הגוף היא המנוחה האמיתית. וזה ענין אמרם חז"ל "פת במלה תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה" (אבות ו-ו) - כי אז - "ובתורה אתה עמל"!, עכ"ל⁵⁸.

הרי לן שלוכות למנוחה בהאי עלמא שייך רק כשאין השתנות אצל האדם, דהיינו שמגמתו ומשימתו הוא לדבר אחד - תורה⁵⁹! ולרבר זה אפשר לזכות רק כשמבטל מעצמו הרצון להשגות אחרות. כי מי שחושק לענייני העוה"ז הרי שכל השתנות מצב [שמשתנית באופן תמידי וטבעי] הפריע לו, כי השגה בענין אחד תיפגע בהעדר דבר השני וכי, ומאחר שתהיה אצלו השתנות וכמשי"כ, לא ירויח כלום בהשתלמות איזה דבר בעוה"ז, כי תמיד יחסר לו בענין אחר [שגינו מצבן] ויפריע לו על הכל מה שהשיג. משא"כ כשישים את מבטו לדבר אחד... השתלמות רוחנית... אז אין בכוחם של ענייני העוה"ז להיות לו לרבר המפריע את מנוחתו הנובע אליו מזה, כי את מה שהוא באמת רוצה שהוא העיקר אצלו, אין בכוחם של דברים אחרים להפריעו כי הרי כל הדברים הצדדיים אינם ממינו שהוא מחפש, ולכן אין בכוחם להחריב, ונשאר תמיד במצב של מנוחה.

enjoy the closeness to God which we have earned. This is the reason for this world and the next.

But why would a being that God created choose to move away from Godliness? In a Godly world, why would it want anything else?

Here is where the concept of pain comes in.

Pain is what creates the choice. The fact that we are beings who hate pain, who look to avoid pain and effort at all costs, means that we can have free will. Yes, we are pulled to Godliness, but what if there is pain to be overcome in order to get there? What if the world is one of "no pain, no gain"? Now a balance can be created and we must choose between the difficult and often painful path of coming closer to God or the easy and more comfortable path of drifting away. Without pain, free will would be utterly meaningless. There would be no challenge and hence we would be unable to "earn" our relationship with God.

Even free-will decisions that are between desire and control of desire are essentially still pain based. It's an effort and a struggle to control a desire. It's much more comfortable to allow it to express itself. As someone who has dieted frequently, I know that holding back from eating chocolate cake when on a diet is a "painful" experience.

We are placed in this world to be tested and challenged — and in so doing, we "earn" our "reward" in eternity. Pain enables us to be challenged by the world and thus actualize our potential of coming closer to God. This world is a series of tests over which to triumph, so that we can gradually become greater and greater human beings.

With this in mind, it also makes sense that the closer one gets to God, the greater the trials must be. If a person has overcome an easy test, thus actualizing a certain amount of potential, then the

next stage must be more difficult. Those who face increasingly challenging circumstances should be the "good" people — because they are the ones who will benefit most.

The greatest reward a good person could want for overcoming a difficult and painful challenge is an even harder challenge — an opportunity to come even closer to God. I mentioned earlier that Abraham was tested with ten tests — to show how much he was beloved before God. Each of these tests was more challenging

45

וכן כותב הרמח"ל (דרך ה' חלק ד' פרק ד'): "כי על כל פנים אין כל זה אלא סיבוב מסביבות בדרך עמוק, כלם מתכוונים לנקודת השלמת הבריאה ובה מסתיימים... ויוודע בסוף כל הגלגולים כי הוא ית"ש אחד יחיד ומיוחד, והוא סיבוב כל המסביבות האלה בדרכיהם ללא אל התכלית האמיתי, שהוא הטוב האמיתי". על פי דרכנו עולה לנו ביאור חדש במילים: "ונאמן אתה להחיות מתים". שחכונת היא שהקב"ה נאמן עלינו, שלעתיד לבוא יתגלה לנו כיצד כל הנפילות, כל הצרות וכל החושך והרע, היו בעצם שלבים המקרבים את הגאולה, ונראה כי הם היו כולם מעשי חסד, ולא חלילה לחיפך. כל נקודה ונקודה שראית עתה כחסרת פנים וכחושך - תתחדש ותאיר בבחינת גילוי הייחוד, וזהו העומק הטמון בתחיית המתים, וכל זה נכלל בברכה זו.

ברכה זו נחתמת בתיבות "מתיה המתים" - לשון הווה. והענין מבואר היטב על פי האמור, כי חיי העתיד תלויים במיתה הנעשית בהווה. וכבר עכשיו מתרחש והולך התהליך של התחיה העתידה, כאשר ה' מסובב שיתרחשו מאורעות הנראים כמידת חדין, ובאמת הם מהווים סיבה להטבה הגמורה העתידה לבוא. ובכן כבר עכשיו הקב"ה כביכול מחיה מתים, בכך שהוא סולל את הדרך אל התחיה העתידה.

לאחר שביאר ה'שפת אמת' את הצורה הנכונה לחיים במצרים, על ידי הדבוק באמת האלוהית וראיית רצון ה' בכל דבר ומאורע, הוא מוסיף ומבאר, כי סוד זה עצמו הוא הסוד שביקש יעקב אבינו להעביר לבניו. "ביקש יעקב לגלות את הקץ", לא את התאריך הסופי של היציאה אלא את קץ הגלות עצמה בעודה בעיצומה. כאשר מבין היהודי את סודו של יעקב אבינו, כאשר יודע היהודי אין להיות דבוק

בשורש החיים ולראות בכל מאורע את רצון ה', אין הגלות משפיעה עליו. ההסתר פנים והמציצים אינם חלים עליו והם מחוץ לו. הוא מבין, שההסתר פנים עצמו הוא רק הקליפה ואילו הפנימיות היא רצון ה' וממילא צער הגלות ממנו והלאה. סוד זה רצה יעקב לגלות לבניו ובכך לשים קץ לגלות מצרים וקץ לכל הגלויות כולן. נסתם ממנו, כי אילו עלתה בידו לא היתה גזרת הגלות מתקיימת כלל וכלל.

40 ה'שפת אמת' מביא מהזוהר הקדוש, שעל אף שלא עלתה בידו לגלות בגילוי מוחלט, גילה להם את הקץ ברמז. ומבאר ה'שפת אמת', כי ההבדל בין גילוי ברמז לגילוי מוחלט הוא ההבדל שבין 'אמת' ו'אמונה'. יעקב אבינו ביקש לגלות להם את האמת המוחלטת, את הידיעה המושכלת במציאות רצון ה' שמאחורי כל הטבע. אך משנסתם ממנו, גילה להם את סוד האמונה התמימה בענין זה. גם על ידי האמונה גלמרות שאין ידיעה, ניתן להינצל מעומק השעבוד והמיצר. רמז לדבר מצינו בכך שפרשת 'ויחי' היא פרשה סתומה. נסתמה מהם היכולת להיות דבוק במקור החיים בתוך המיצר, אך עדיין יכולים אנתנו להגיע לכך על ידי האמונה.

הרבי ר' בונם מפרישיטחא זי"ע ביאר שהסיבה שביקש יעקב אבינו לגלות את הקץ, מפני שכאשר יודעים את הקץ קל הרבה יותר לסבול את הגלות. על פי דברי ה'שפת אמת' מקבלים דברי קדשו משמעות עמוקה יותר. ידיעת תאריך הגאולה מקילה על השעבוד הנוכחי, אך גילוי הקץ הוא העברת עול הגלות עכשיו בזמן הווה ולא רק גילוי סוף עתיד. כאשר יודעים שהגלות אינה מציאות של רוע בעצם, אלא רק הסתר נסיבתי ואילו הרוע אינה מציאות העומדת בכוח עצמה אלא רק מסך שקרי זמני, אזי קל לצלוח את הגלות ביתר כוחות ועוז. וזה הוא "תיתן אמת ליעקב", היא האמת המדוברת, ההבנה את הפנימיות האלוהית האמתית שבכל דבר. יעקב אבינו הבין את עצם הענין ולא את השקר הסובב אותו. נקודה פנימית זו, היא-היא הקרויה 'אמת' אהיה סוד אחרית הימים, היא סוד 'הקץ' אותו ידע יעקב, הוא הקץ אותו ביקש יעקב אבינו שידעו בניו ובני בניו. היא הנקודה שבקיומה ובמציאותה עלינו להאמין בלב שלם, ובכך לחסוך מעצמנו את הצרות ועגמות הנפש, ולהתחבר דרכה לאמת האמתית.

43 ארואן רע"י ה"ה

על דרך זה כותב ה'שפת אמת' (במדבר, שנת תרנ"ג): "[ה]מיצר שהקב"ה מביא על האדם הוא הכנה לישועה. וכי"כ ממינת ומחיה ומצמיח ישועה. וכי"כ ישראל נושע בח' תשועת עולמים לא תבושו ולא תכלמו... פי כיון שהשייית המושיע לנו, אין לנו ליבוש בכל גלות ובכל צרה, כי הוא הכנה לישועה".

נמצא שכאשר אנו משבחים את הקב"ה על כך שלעתיד לבוא יחיה את מתי ישראל, נכלל בזה שבח כולל הרבה יותר, משום שלעתיד לבוא נוכח לראות כביכול בתחייתם של כל הצרות, הרדיפות והטרנדיות שאירעו לישראל במשך שנות הגלות, כי כולן תקבלנה פנים חדשות של חסד ורחמים, וגם זה נכלל בשבח על תחיית המתים. לעתיד לבוא יתגלה כי בכל ה"מיתות" שעברו על ישראל, היתה טמונה ה"תחייה" העתידה לבוא עליהם. דוק ותשכח שגם זה הוא בגדר 'תחיית המתים'.

44 'תחיית מתים' לכל אירועי החיים

לא רק צרות הגלות שאירעו לכלל ישראל התהפכות בתחיית המתים ליחיים, אלא כל התבינות המתות של העולם הזה, של הכלל ושל הפרט, כולן התהפכות לעתיד לבוא לטוב, והן כולן תזכנה לבחינת של 'תחיית המתים'. וכן כותב בעל הלש"ם (שערי הלשם ח"ב סימן יג, בערך לשונו): "כל פרטי הנמצאים שבבריאה כולה, וכל תחלכות עניניהם שעברו על כל אחד ואחד - כל פרט ופרט וכל רגע ורגע - עתידים לחזור ולהתחדש ולקום ולהתקן בעת תחיית המתים! ובזה יתראה איך כל הבריאה כולה והנהגתה היא רק לתכלית הטוב, והיצור תמים פעלו א-ל אמונה ואין עול, וכל ארצות ה' הם רק חסד ואמת".